

ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Г.П. Атамась

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: ціна, ціноутворення, диспаритет цін, собівартість, прибуток, рентабельність
Анотація. Встановлено, що єдиним джерелом фінансування аграрного виробництва в ринкових умовах залишається прибуток, який прямо пропорційно залежить від ціноутворення. Розглянуто проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на регіональному рівні.

Вступ. У механізмі функціонування аграрного сектору економіки ціноутворення займає провідне місце. З теорії і практики розвитку економічних систем відомо, що ціна є одним із найважливіших інструментів регулювання економіки. Методологія і традиції функціонування ціни визначені історично. Найпростішим й історично першим визначенням ціни, на нашу думку, є те, що ціна – це грошовий вираз вартості товару або послуги, економічна категорія для визначення затраченої на виробництво товару (послуг) суспільної праці. Мета статті полягає в узагальненні проблем ціноутворення в аграрній сфері.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні і методологічні питання ціноутворення щодо вирішення проблем саме в сільському господарстві були закладені ще І.І. Лукиновим. правонаступниками його ідей стали сучасні вчені – економісти аграрники, такі як Саблук П.Т., Гайдуцький П.І., Пасхавер Б.И., Шпичак О.М., Шпикуляк О.Г., Олійник О.В. та ін. [1, 2, 3, 4, 5, 6]. Дослідниками визначено, що ціна є вирішальним фактором стимулювання аграрного бізнесу. Вона формує економічний інтерес у товаровиробників сільськогосподарської продукції виробляти певний вид продукту й опосередковує фінансовий результат їх господарювання.

Загальновідомо, що у процесі ціноутворення на сільськогосподарську продукцію вирішальне значення мають ресурси (основний та оборотний капітал) і послуги. Ціна виступає об'єктивним виразом усіх витрачених засобів на всіх етапах проходження продукту і має забезпечувати максимальне одержання прибутку, якого було б достатньо не лише для простого, а й для розширеного відтворення. Нині реалізаційні ціни на деяку продукцію рослинництва та тваринництва значно нижчі від витрат на їх виробництво і навіть не компенсують їх. До того ж треба зробити акцент на одну особливість, яка можлива в економіці країни – нееквівалентність міжгалузевого обміну і диспаритет цін. Високі ціни на техніку, засоби захисту рослин від шкідників і хвороб, мінеральні добрива, паливо – мастильні матеріали та інші засоби не дозволяють товаровиробникам сільськогосподарської продукції зменшувати витрати на її виробництво.

Міжгалузеві трансформації, які відбулися в економіці, значно похитнули баланс інтересів учасників агропромислової системи. Практично всі дослідники погоджуються з тим, що більше ніж шестиразове погіршення паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, яка споживається в сільському господарстві, є головною причиною кризового стану вітчизняного аграрного сектору [3, с. 120]. Тому в сучасних умовах, тобто в процесі реформування аграрного сектора економіки проблема ціноутворення на сільськогосподарську продукцію вимагає поглиблених досліджень. Особливої актуальності набуває дослідження ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на регіональному рівні. Актуальним є пошук шляхів зниження витрат на виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції, пріоритетних ринків її збуту та обґрунтування умов, за яких ціновий механізм в аграрному секторі економіки буде забезпечувати ефективність його функціонування.

Результати досліджень. В аграрній сфері агропромислового комплексу Білгород – Дністровського району Одеської області функціонує 64 підприємства різного типу формування. З них сільськогосподарських виробничих кооперативів (СВК) – 24 одиниці, приватних підприємств (ПП) – 21, товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) – 5, відкритих акціонерних товариств (ВАТ) – 7 та ін. Головною метою їх функціонування в ринкових умовах є отримання прибутку. Ціна є основоутворюючим компонентом прибутковості та формує показники ефективності функціонування аграрних підприємств. В таблиці 1 наведемо та проаналізуємо показники ефективності виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції по агропідприємствах (всі категорії господарств) Білгород - Дністровського району Одеської області.

За останні три роки (2008 – 2010 рр.) вартість валової продукції в поточних цінах, яка вироблена всіма категоріями господарств району збільшилась на 143204,2 тис. грн. і становила у 2010 році 505632,3 тис. грн. проти 362428,1 тис. грн. у 2008 році (табл. 1). Доход (виручка) від реалізації продукції за період дослідження (2008 – 2010 рр.) збільшився на 68948,4 тис. грн., або на 35,2 %. Але якщо ці показники проаналізувати в розрізі галузей, то окремо в тваринництві цей показник має тенденцію до зменшення. Поспіль три роки сільськогосподарські підприємства Білгород – Дністровського району в цілому одержували прибуток від реалізації продукції, але це відбулося за рахунок рослинницької галузі. Тваринництво залишається збитковим на протязі 2008 – 2009 рр. Рентабельність по підприємствах району відповідно складала по роках: 2008р. – 35,2 %; 2009р. – 32,4 %; 2010р. – 33,1 %.

Отримання прибутку сільгосптоваровиробниками при диспаритеті цін на продукцію сільського господарства та промисловості відбувається за умов пристосування селян до диспаритету цін. В умовах сьогодення більшість підприємств не закуповує матеріально – технічні засоби, засоби захисту рослин та тварин, мінеральні добрива. Таке "скорочення" витрат не стане у подальшому передумовою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, тому що відомо, що тільки ті господарства можуть при сучасних цінах забезпечувати високу рентабельність виробництва у яких рівень урожайності сягає 40 ц з 1 га зернових, або середньорічної продуктивності корів – 4000 кг.

Виходячи з того, що ціна слугує зовнішнім фактором ефективності аграрного виробництва і

формує відповідний рівень прибутковості сільськогосподарських підприємств розглянемо динаміку цін на основні види товарної продукції агроформувань Білгород – Дністровського району Одеської області.

Таблиця 1. Аналіз прибутковості та рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції (всі категорії господарств) Білгород - Дністровського району Одеської області*

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2008 р., %
Валова продукція сільського господарства (в поточних цінах) – всього, тис. грн.	362428,1	431888,5	505632,3	139,5
у т. ч. - рослинництва	304777,7	366116,6	444244,5	145,8
- тваринництва	53070,6	57470,3	52968,5	99,8
Витрати на виробництво с. – г. продукції - всього, тис. грн.	166429,8	192984,9	240685,6	144,6
у т.ч. - в рослинництві	137668,9	160342,5	207500,4	150,7
- в тваринництві	28760,9	6091,4	33185,2	115,4
Доход (виручка) від реалізації продукції - всього, тис. грн.	195998,3	238903,6	264946,7	135,2
у т.ч. - в рослинництві	167108,8	205774,1	236744,1	141,7
- в тваринництві	24309,7	24827,9	19783,3	81,4
Витрати на товарну продукцію - всього, тис. грн.	144969,6	180455,0	208035,1	143,5
у т.ч. - в рослинництві	109992,3	144267,5	167984,4	152,7
- в тваринництві	30541,9	29885,1	32335,7	105,9
Прибуток від реалізації продукції - всього, тис. грн.	51028,7	58448,6	56911,6	111,5
у т.ч. в рослинництві	57116,5	61506,6	68759,7	120,4
- в тваринництві	-6232,2	-5057,2	-12552,4	x
Рівень рентабельності, %	35,2	32,4	33,1	x

* розраховано за даними зведеного річного звіту агропідприємств Білгород - Дністровського району Одеської області за 2008 – 2010 рр.

Таблиця 2. Середньореалізаційні ціни на основні види сільськогосподарської продукції агропідприємств Білгород – Дністровського району Одеської області, грн. за 1 ц*

Види продукції	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2008 р., %
Зернові та зернобобові	81,9	79,5	99,9	121,9
Озима пшениця	71,2	76,6	94,7	133,0
Озимий ячмінь	80,4	67,5	85,1	105,8
Насіння соняшнику	155,3	172,6	283,7	182,7
Насіння ріпаку	226,7	228,2	265,2	116,9
Виноград	430,4	405,3	450,7	104,7
Молоко	150,4	149,3	226,9	150,9
Приріст ВРХ (жива маса)	773,5	771,6	714,5	92,4
Приріст свиней (жива маса)	1179,7	1287,4	1003,1	85,0

* розраховано за даними зведеного річного звіту агропідприємств Білгород- Дністровського району Одеської області за 2008 – 2010 рр.

Аналіз показників (табл. 2) свідчить про те, що протягом 2008 – 2010рр. ціни на всі види сільськогосподарської продукції рослинництва аграрних підприємств Білгород – Дністровського району Одеської області мають тенденцію до збільшення. Найбільш високими темпами характеризується зростання цін на озиму пшеницю (33,0 %) та насіння соняшнику (82,7 %). В тваринницькій галузі ціни зросли лише на молоко (50,9 %). Ціни на приріст великої рогатої худоби (жива маса) та приріст свиней (жива маса) знижуються відповідно на 7,6 % та 15 %. Це підтверджує попередні висновки про збитковість тваринницької галузі і те, що основним фактором збитковості є низька ціна на основні види реалізації продукції тваринництва.

Результативність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить не тільки від ціни реалізації, а й від політики ціноутворення. Цінова політика – це комплекс заходів щодо визначення цін, цінової стратегії й тактики. Держава при цьому відіграє важливу роль, тобто регулює ціни на окремі види продукції введенням непрямих податків і надає дотації. Світова практика підтверджує, що державне регулювання цін тією чи іншою мірою існує в усіх країнах. Сутність і форми державного втручання в процесі ціноутворення залежать від стану економічного розвитку країни. На наш погляд, на сучасному етапі розвитку ринкових відносин в нашій країні держава повинна безпосередньо втручатися в механізм ціноутворення з метою сприяння стабільному розвитку аграрного сектору економіки та економічної ситуації в цілому.

Таким чином, діюча система цін в аграрному секторі економіки країни на даний час не забезпечує ефективного функціонування виробництва, що обумовлює пріоритетність удосконалення ціноутворення серед інших проблем економіки галузі. Недосконалість механізму ціноутворення слід розцінювати як найбільш впливовий фактор, що спричинює низьку ефективність виробництва в сільському господарстві.

Висновки. Основні проблеми формування цінового механізму на сучасному етапі трансформації аграрної економіки полягають у наступному:

- при переході до ринкових відносин для всіх галузей економіки було створено умови вільного

ціноутворення, а для сільського господарства запроваджено орієнтовні ціни, що викликало диспаритет цін;
- в результаті диспаритету цін аграрні товаровиробники протягом здійснення економічної реформи постійно втрачали купівельну спроможність та обігові кошти для відтворення виробництва;
- при формуванні ціни використовується показник рівня рентабельності, розрахований за витратами, в яких основні засоби представлені лише сумою амортизаційних відрахувань. Тому доцільним у ціноутворенні враховувати показник норми прибутку на авансований капітал, який враховуватиме оборотність виробничого капіталу;
- аграрна політика та державне регулювання економіки мають бути спрямовані на удосконалення міжгалузевих відносин в економіці, що мають формуватись з урахуванням економічних інтересів усіх елементів ланцюга "виробники сировини – трейдери, посередники – переробники – реалізація готової продукції". Через ціновий механізм держава має сприяти формуванню конкурентоспроможності аграрної продукції.

Враховуючи важливість для сільськогосподарського виробника отримувати ціну, яка еквівалентна понесеним витратам і дає можливість відтворювати активи, подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку методології ціноутворення, що сприятиме запровадженню нової цінової політики на основі еквівалентних цін, які будуть базуватися на нормативних витратах ресурсів або нормативній собівартості з урахуванням застосовуваних технологій виробництва.

Література

1. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) [за ред. О.Г. Шпикуляка, Ю.П. Воскобійника]. - К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 350 с.
2. Концепція ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / Авт. колектив: Саблук П.Т., Месель – Веселяк В.Я, Дем'яненко М.Я. та ін. // Економіка АПК. – 2008. - № 1. – С. 3 – 20
3. Олійник О.В. Паритет цін на фактори виробництва та тенденції економічного розвитку / О.В. Олійник, Т.І. Олійник // Економіка АПК. – 2007. - №7. – С. 120 – 125
4. Пасхавер Б.И. Ценообразование в финансовой системе продовольственного рынка / Б.И. Пасхавер // Економіка АПК. – 2007. - № 5. – С. 29 – 33
5. Ценообразование и рентабельность сельскохозяйственного производства / И.И. Лукинов, Т.А. Козлова, В.Я. Дзикович и др. – М.: Экономика, 1971. – 327 с.
6. Ціноутворення в процесі реформування агропромислового комплексу України (1990 – 2001 рр) / За ред. О.М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2002. – 499 с.

Атамась Г.П. Проблемы ценообразования в процессе реформирования предприятий АПК

Аннотация. Единственным источником финансирования аграрного производства в рыночных условиях остается прибыль, величина которой напрямую зависит от ценообразования. Рассмотрены проблемы ценообразования на сельскохозяйственную продукцию на региональном уровне.

Ключевые слова: цена, ценообразование, диспаритет цен, себестоимость, прибыльность, рентабельность

Atamas G.P. Problems of pricing in the process of the agroindustrial enterprises reformation

Summary. The agrarian production unique sourcing in market terms is an income. The income size depends on pricing. The problems of agricultural produce pricing at the regional level are considered.

Keywords: price, pricing, prime price, income, profitability